

Linus Hesselink, eindredacteur

‘Je had een advocaat die lid was van de NSB en zich toch inzette voor de vrijlating van een verzetsstrijder. Dát heb ik al wel uit verschillende bronnen vernomen.’ Rechtshistoricus Joggli Meihuizen komt op dreef. Hij is nieuwsgierig en wil weten wat er schuilgaat onder het algemeen geaccepteerde beeld van het verleden.

‘We weten allemaal wel dat het aantal Nederlandse helden tijdens de Duitse bezetting, dus ook onder advocaten, op de vingers van één hand is te tellen.’ Zoals het Bredase lid Veldman het College van Afgevaardigden tijdens de laatste vergadering voorrekende. Meihuizen: ‘Het echte onderzoek moet nog beginnen, en over helden en schurken weten we eigenlijk ook niet veel, zie die NSB-advocaat. Maar laten die twee groepen nu samen eens rond de honderd mensen bevatten, dan nog weten we niks over die andere 1900 Nederlandse advocaten. Hoe bedreven zij dagelijks hun praktijk?’

Joggli Meihuizen (Den Haag 1949, Zwitserse voorouders, vandaar die voornaam) is al dertig jaar bezig met het onderwerp Tweede Wereldoorlog en recht. Hij studeerde in 1980 af, als jurist, op de bestrafing van economische collaboratie tijdens de Duitse bezetting. In 2003 promoveerde hij cum laude op het ruim 800 pagina's tellende proefschrift *Noodzakelijk kwaad. De bestrafing van economische collaboratie in Nederland na de Tweede Wereldoorlog*. En vanaf juli aanstaande zal hij bij het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD, te Amsterdam), en betaald door de Orde, drie jaar lang onderzoek doen naar de vraag hoe de Nederlandse advocaten in de jaren '40-'45 functioneerden.

‘Er zijn aanwijzingen dat hun civiele rechtspraktijk kromp en hun strafrechtpraktijk groeide’, aldus Meihuizen. ‘Maar waarom precies? Wat deden ze dan? Secretaris zijn van een bedrijfsgroep, dat was voor sommigen een belangrijke bron van inkomsten geworden, al was dat niet het echte advocatenwerk. Het bedrijfsleven deed veel zaken met de Duitse bezetter – wat zegt dat dan over de Nederlandse advocaat?’

Aanvankelijk wilde de Orde alleen een tentoon-

Joggli Meihuizen:

‘Of een advocaat goed was of fout, held of schurk, dat is niet de hoofdvraag’

stelling organiseren, en wel over joodse advocaten in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog (zie het dekencommentaar in *Advocatenblad* 2005-15). Na een eerste overleg met het NIOD bleek daarvoor historisch onderzoek noodzakelijk te zijn. Meihuizen: ‘We weten dat de ongeveer tweehonderd joodse advocaten vanaf 1941 “gefaseerd werden uitgeschakeld”. Aanvankelijk mochten ze alleen nog “niet-arische cliënten” verdedigen, vervolgens werd hen het lidmaatschap van de Nederlandsche Advocaten-Vereeniging ontnomen, en vanaf 1942 waren ze hun leven niet meer zeker. Wat is er daarna met hen gebeurd? En als ze het overleefden, hoe ging dat dan?’

Bovendien bleek dat de blik beter zou kunnen worden verbreed tot alle Nederlandse advocaten. Vooronderzoek wees eind vorig jaar uit dat een historisch onderzoek mogelijk en zinvol is. Meihuizen: ‘Het is mogelijk, omdat er nog voldoende bronnen zijn. De advocaat heeft helaas geen bewaarplicht, en bij de fusies sinds eind jaren zeventig zijn er nog eens extra veel historisch waardevolle documenten weggegooid. Maar een langer lopend historisch-wetenschappelijk onderzoek is mogelijk, al zijn de bronnen niet allemaal even toegankelijk.’

En zinvol is het dus ook? Van die tweeduizend advocaten, min honderd helden en schurken, min tweehonderd joodse advocaten, van die zeventienhonderd advocaten mag je niet aannemen dat ze hebben geleefd zoals de gemiddelde Nederlander.

Meihuizen: ‘Net als van rechters zou je van advocaten mogen verwachten dat ze een speci-

‘Wat deden advocaten tijdens de Duitse bezetting om als zelfstandig gevestigd advocaat te kunnen voortbestaan? We willen alles weten’

Foto: Molly Mackenzie

Joggli Meihuizen in 2003, zojuist cum laude gepromoveerd in Amsterdam

ale rol vervullen bij het overleefden van de rechtsstaat. In hoeverre konden zij dan tijdens de bezetting functioneren alsof er niets aan de hand was? Hoe moesten ze bijvoorbeeld reageren op de anti-joodse maatregelen? We weten dat geen van de negentien dekens openlijk protesteerde, maar wat deden de meeste advocaten?’

Ze waren angstig stil en wachtten af?

‘Goed of fout – held, schurk of laffe toeschouwer – dat is niet de hoofdvraag. Het gaat om de dagelijkse praktijk van alle 2000 advocaten. Hoe was bijvoorbeeld de rechtsbijstand bij Duitse gerechten geregeld? Maar ook de beroepsethiek van de advocaat wordt niet vergeten. Welke ethische regels bestonden er voor advocaten en werden die tijdens de bezetting ook nageleefd? Wat waren de overwegingen van advocaten bij hun keuzes in de nieuwe verhoudingen? Wat deden ze, of lieten ze achterwege, om als zelfstandig gevestigd advocaat te kun-